

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

УДК 338.439 (477)

*Шульський М.Г.,
д.е.н., професор,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

ОЛЬГА БАЧИНСЬКА – ВІДОМА ЖІНКА-КООПЕРАТОР XX СТОЛІТТЯ

Український народ, як ніякий інший, породив плеяду прекрасних і талановитих дочок. Серед них – Ольга Бачинська. Ця славна стриянка стала до праці на користь української громади наприкінці XIX ст. і упродовж 50 років йшла цим жертвним шляхом. Вона мала від Бога глибоку душу, сповнену милосердя й любові до народу, а також великий талант жінки –сподвижниці. Її ім'я золотими літерами вписане в історію українського кооперативного руху.

Роман Матейко, Наталя Скакун

Якщо бажаєте добра своєму народові, якщо хочете правдиво трудиться для кращого завтра – зацікавтесь кооперативним питанням! Без участі жінок кооперація не може існувати.

Іванна Блажкевич

Реформування різних сфер суспільних відносин, що почалося в Україні у кінці минулого століття, обумовило корінні зміни у веденні національного господарства. Для переведення його на нові рейки господарювання удосконалювалися діючі форми господарювання та впроваджувалися нові. Важливе значення у цих глобальних перетвореннях належало і належить зараз розробці та впровадженню основних складових кооперації. Невдачі у відновленні ефективного кооперативного руху обумовлені цілим комплексом причин, серед яких було і є недостатній рівень використання надбань минулого у розвитку кооперації. Проте, щоб використовувати минуле його слід всебічно досліджувати і все цінне впроваджувати в сучасне ведення національного господарства. Як показують результати дослідження розвитку кооперативного руху у минулому, в Україні була ціла плеяда видатних кооператорів, діяльність яких ще не досліджена у повному обсязі. З іншого боку, коли чоловікам – кооператорам приділяється належна увага дослідників в умовах сьогодення, то жінкам – кооператорам, які внесли значний вклад у розвиток кооперації, такої уваги майже не звертається, що, безумовно, обідрює наші знання про кооперативний рух. Ось ці всі названі складові і складають суть постановки проблеми.

Аналіз літературних джерел про розвиток кооперативного руху показує, що дослідники у своїх працях всебічно відобразили процеси зародження та розвитку різних форм кооперації у різних сферах суспільних відносин. Проте, з іншого боку, коли розглянути конкретні особи, що були задіяні в кооперативних процесах і представлені науковцями у їх статтях, брошурах і монографіях, то це, як згадувалось раніше, в основному чоловіки. Жінки – кооператори згадуються не часто. Хоча, на переконання відомої жінки-кооператора І. Блажкевич (1886 - 1977), що: «без участі жінок кооперація не може існувати». Із цим влучним, лаконічним і, що важливо, правдивим висловлюванням не можна не погодитися.

Жінки Галичини внесли значний вклад у розвиток кооперативного руху, однак їх внесок, на наше переконання, недостатньо досліджений науковцями. Саме із-за цих обставин виникає необхідність надолужити те, що упущене попередніми поколіннями дослідників. Дана публікація є однією із таких, щоб заповнити прогалини минулого. Про О. Бачинську писали як тоді, коли вона жила і здійснювала кооперативну діяльність, так і після того, коли її уже не було серед живих. Праці, що представлені у списку літератури, є тому підтвердженням. Вони були надруковані у минулому столітті. Наша стаття підготовлена уже у XXI столітті.

Ціль даної публікації полягає в тому, щоб привернути увагу сучасників до діяльності видатних особистостей минулого, які приклали чималих зусиль до розвитку кооперації в Україні, а саме: жінок – кооператорів, а серед них – Ольгу Бачинську, яка здійснювала плідну кооперативну діяльність у

першій половині ХХ століття. Її набутий досвід є цінним скарбом для сучасних кооператорів в Україні. При обробці і викладі матеріалу використано діалогову форму його представлення.

Дослідження життя та діяльності будь-якого діяча починається, як правило, із дат його народження, характеристики місця народження, представлення інформації про батьків, навчання, перші кроки діяльності тощо. Всі ці складові про О. Бачинську представлено у таблиці 1. Отже, вона народилася на Буковині у 1875 р. Її батько був залізничним урядовцем, а мама – походила із німецької родини. Специфічність роботи її тата обумовлювала необхідність часто переїжджати на інші місця праці, що, безумовно, впливало на зміну місць навчання.

Таблиця 1

Перші кроки життя, навчання і діяльності Ольги Бачинської
[4, с. 234-235]

№ п/п	Питання, сформувані нами	Відповіді із тексту вищевказаного джерела
1	Де, коли народилася О. Бачинська і хто були її батьки?	Ольга Бачинська народилася 5 червня 1875 р. у селі Сучава, на Буковині в родині Антона Тишинського, залізничного урядовця, та Фелікси-Марії (із дому Шутера), яка походила з німецької родини
2	Де вона починала і продовжувала навчання та чим це було обумовлено?	Ольга навчалася спочатку у Станіславі (нині Івано-Франківськ) в початковій жіночій школі, а в 1888-1889 р. у загальній шестикласній школі в Коломиї. Зміна місця навчання, очевидно, пов'язана з працею батька. У 1889 р. Ольга разом з сім'єю переїхала до села Бортники Бібрського повіту, куди батька призначили начальником залізничної станції
3	Де О. Бачинська здобула фахову освіту?	Фахову освіту О. Бачинська здобула у Львові в приватній торговельній школі, яку закінчила в травні 1896 р. Тут вона успішно опанувала загальний курс бухгалтерії. Після закінчення студій жила в селі Чорна коло Тарнава, черговому місці роботи батька
4	Коли і де почала вона свою економічну діяльність?	Економічну діяльність Ольга розпочала в лютому 1897 р. у Львівському товаристві взаємних забезпечень «Дністер», де проходила практику. Та взяти молоду Ольгу на службу дирекція «Дністра» тоді не погодилася
5	В якій установі О. Бачинська продовжувала діяльність?	Цілий рік після цього О.Бачинська шукала роботи і щойно в березні 1898 р. отримала запрошення до дирекції Задаткової каси у Стрию. Організована у 1895 р. доктором Є.Олесницьким і о. О.Бобикевичем, Задаткова каса відіграла значну роль в економічному розвитку регіону
6	Як здійснювалося її фахове зростання?	Цій установі О.Бачинська віддала свої знання, молодечий запал. Вже через рік їй довірили відділ книговедення (бухгалтерію), в 1911 р. обрали до дирекції
7	Що вдалося зробити О. Бачинській у Задатковій касі?	О.Бачинська змінила фінансову політику Задаткової каси: скоротила conto (рахунок) льокат у більших банках, а вклади передала на conto кредиторів, фінансувала розбудову різноманітних українських підприємств, купівлю земельних ділянок
8	Як вплинула праця у Задатковій касі на О. Бачинську	Праця у Задатковій касі вплинула на її національно-громадський світогляд, навчила цінувати значення суспільної праці для рідного народу

За фаховою підготовкою О. Бачинська була бухгалтером. Перші спроби знайти роботу закінчились невдало – її не прийняли на роботу в «Дністер». Однак через рік вона була запрошена на роботу у Задаткову касу у м. Стрию, яка «відіграла значну роль в економічному розвитку регіону». Її засновниками були відомі особистості Галичини – доктор Є. Олесницький і священник О. Бобикевич. О. Бачинська сумлінно відносилась до праці, пропонуючи та впроваджуючи певні новації у веденні облікової роботи. Ці дії не залишилися не помітними для керівництва Задаткової каси та сприяли її фаховому зростанні, довіривши їй «відділ книговедення (бухгалтерію), в 1911 р. обрали до дирекції. Праця у цій установі позитивно вплинула на формування її світогляду та навчила цінувати значення суспільної праці для рідного народу».

О. Бачинська не тільки працювала у Задатковій касі та добилася успіхів, але приймала участь в діяльності інших кооперативних структурах (табл. 2). Це, зокрема, Стрийський окружний союз кооператив, «Українбанк», «Маслосоюз» та інші. Але найбільше вона проявила свої організаторські здібності при формуванні українського кооперативного молочарства, яке з часом трансформувалось у відомий «Маслосоюз». У цій кооперативній структурі вона була обрана до складу дирекції Союзу. На цій керівній посаді вона працювала разом з А. Мудриком та А. Палієм аж до виходу на пенсію (1939). Крім того, варто зауважити, що вона приймала активну участь у зборі коштів для будівництва Народного дому в м. Стрию, була учасником Крайових хліборобських виставок (1909 р і 1927 р.), організувала ремісничий кооператив «Труд», кравецьку робітню і була її керівником.

О. Бачинська не припиняла своєї активної діяльності і в період соціальних потрясінь. Насамперед це відноситься до періоду Першої світової війни (1914-1918), події якої сколихнули все світове співтовариство у різних сферах його функціонування. Де перебувала О. Бачинська з

початком світової війни, яку діяльність здійснювала як в період її проведення, так і після її закінчення, як сучасники оцінили її дії – все це представлено в таблиці 3.

Таблиця 2

Подальша діяльність О. Бачинської на ниві кооперативної праці [4, с. 235 - 236]

№ п/п	Питання, сформувані нами	Відповіді із тексту вищевказаного джерела
1	Яку діяльність здійснювала О. Бачинська у 20-х роках ХХ століття?	У 20-х роках О. Бачинська допомогла відбудувати Стрийський окружний союз кооператив, «Українбанк» – колишню Задаткову касу. Але найбільше праці вона вклала у відбудову української молочарської кооперації
2	Хто був ініціатором створення на Стрийщині молочарської кооперації?	На Стрийщині українське кооперативне молочарство розпочало свою історію 26 вересня 1907 р. Його ініціатором був доктор Є. Олесницький. Повернувшись з ділової поїздки з-за кордону, він 6 лютого 1904 р. скликав господарську нараду. На ній була ухвалена низка заходів, що лягли в основу першої молочарської акції
3	Яку участь у цих заходах брала О. Бачинська?	У всіх цих нарадах, зборах та організаційній праці брала активну участь О. Бачинська. Ще ближче вона ознайомилася з справами Крайового союзу господарсько-молочарського (згодом «Маслосоюзу»), коли вийшла заміж за доктора Іларіона Бачинського (1872 - 1925), що став першим секретарем Надзірної ради цієї спілки
4	Хто був чоловік О. Бачинської?	Чоловік О. Бачинської був сином одного з перших українських адвокатів Стрийщини ХІХ ст. І.Бачинського. Він успадкував від батька український дух, ініціативу і творчу думку. Прожив складне життя, сповнене пошуків, поки здобув вищу освіту на правничих студіях у Львові. Здійснював багатогранну діяльність у містах Європи
5	Яку діяльність здійснювала О. Бачинська у повоєнних роках?	На перших повоєнних зборах Крайового союзу господарсько-молочарського, що відбулися 25 березня 1924 р. у Стрию, вона одностайно була обрана до дирекції Союзу, яким вона разом з А. Мудриком та А. Палієм керувала до кінця 1939 р.
6	Які обов'язки вона виконувала у «Маслосоюзі»?	О. Бачинська взяла на себе нагляд над центральним книговедінням, була керманичем найчутливішого відділу «Маслосоюзу». Читаючи сухі цифри, вона уміла в кожному звіті знайти щось цікаве і легко виявляла кожен неточність, на яку одразу відповідно реагувала
7	Який авторитет мала О. Бачинська серед працівників «Маслосоюзу»?	Як член дирекції «Маслосоюзу», О. Бачинська, будучи вже досвідченим працівником, завжди знаходила спосіб, щоб по-товариськи делікатно звернути увагу того чи іншого члена дирекції на помічену неточність. Усі члени дирекції і всі маслосоюзники дуже любили, поважали й шанували О. Бачинську
8	Яку практичну діяльність здійснювала О. Бачинська?	Була ініціатором та організатором багатьох імпрез, виставок, урочистостей. Її велика заслуга полягала у зборі коштів для спорудження Народного дому в Стрию. О.Бачинська брала участь у першій (1909 р.) та другій (1927 р.) Крайових хліборобських виставках, входила до складу їхніх оцінкових відділів. Вона організувала в Стрию за прикладом Львова ремісничий кооператив «Труд», кравецьку робітню і тривалий час була її директором

Таблиця 3

Діяльність О.Бачинської в період і після закінчення Першої світової війни [4, с. 236 - 237]

№ п/п	Питання, сформувані нами	Відповіді із тексту вищевказаного джерела
1	Куди виїхала О. Бачинська з початком Першої світової війни?	З початком першої світової війни О.Бачинська виїхала зі Стрия до австрійського міста Гмінд, куди її чоловіка призначили для роботи в управі переселенського табору
2	Чим займалося подружжя Бачинських в місті Гмінд (Австрія)?	Тут подружжя цікавилось життям українських виселенців, збирало колекцію вишивок, яку експонувало на виставці у Відні 1915 р.
3	Яку працю виконувала О. Бачинська після війни?	Після війни О.Бачинська повернулася до Стрия, продовжила працю в Товаристві українських жінок, займалася збором коштів для повоєнних сиріт. О. Бачинська була невсипущою громадською діячкою
4	Як ставилася О. Бачинська до виконання своїх обов'язків?	Протоколи всіх культурно-освітніх, добродійних, господарських, спортивних та музичних громадських організацій Стрийщини свідчать як ґрунтовно і відповідально виконувала свої обов'язки О. Бачинська
5	Які риси були притаманні їй?	Всюди потрібні були її розумна порада і висококваліфікована праця. Впродовж кількох десятиріч вона була «залізним касиром». Є свідчення, що О.Бачинська брала участь у роботі 14 громадських товариств
6	Як сучасники відгукувались про її діяльність?	Сучасники згадували, що з нею справді завжди легко було співпрацювати: ніколи не підводила, нічого не забувала, нікуди не запізналася, завжди була спокійна, усміхнена. А що задумувала – втілювала в життя

Як бачимо, діяльність О. Бачинської була різнобічною. Так, зокрема, вона брала участь у зборі колекцій вишиванок, експонати якої були представлені у 1915 р. у Відні, цікавилася життям українських переселенців. Після закінчення війни повернулася в рідний Стрий, де «продовжила працю в Товаристві українських жінок, займалася збором коштів для повоєнних сиріт». Досить також нагадати, що О. Бачинська доклала чимало зусиль для налагодження продуктивної діяльності Товариства українських жінок, яке вона очолювала у найтяжчий час його існування. На всіх ділянках роботи вона проявляла високу відповідальність при виконанні обов'язків, за що про неї говорили, як про «залізного касира». Як вказують дослідники, О. Бачинська брала участь у роботі 14 громадських товариств і «ніколи не підводила, нічого не забувала, нікуди не запізнювалася, завжди була спокійна, усміхнена». Все це забезпечувало успіх в здійсненні нею різнобічної діяльності у відповідності з принципом, що «задумано, то і виконано».

О. Бачинській довелося пережити дві світові війни. Про Першу світову війну і після неї було згадано раніше, а про Другу та після неї скажемо зараз (табл. 4).

Таблиця 4

Життя О. Бачинської в період Другої світової війни та після її закінчення

№ п/п	Питання, сформувані нами	Відповіді із тексту вищевказаного джерела
1	Де О. Бачинську застала Друга світова війна?	Друга світова війна застала О.Бачинську в Стрию. Незадовго до її початку з огляду на вік вона покинула пост директора та головного книговода «Маслосоюзу» і вийшла на пенсію
2	Як сприйняла О. Бачинська прихід радянської влади?	Славна галичанка дуже тяжко переживала, коли у вересні 1939 р. західноукраїнські землі прийшли більшовики, бачачи, як все надбання українського народу, для якого і вона трудилася ціле, московського-більшовицький режим руйнував га очах, грабував і залишав тільки пекельну руїну
3	Відношення О. Бачинської до релігії?	О. Бачинська, глибоко релігійна людина, щонеділі ходила до церкви на богослужіння, часто сповідалася, належала до різних церковних братств, цікавилася суспільним життям. Особливо негативний вплив на її моральний стан мала антинародна атеїстична політика радянської влади, зневажливе ставлення до українських національних святинь
4	Чи справдилися її надії з приходом німців?	Не справдилися надії О. Бачинської на краще життя і після окупації Галичини німецькими військами. Окупаційні власті не тільки не пошанували літню заслужену жінку, а й викинули її з власної домівки. А хата О. Бачинської була, наче малий національний музей
5	Яке рішення прийняла О. Бачинська після закінчення війни?	Після закінчення Другої світової війни, коли на західноукраїнських землях відновився жорстокий більшовицький режим, а усі знайомі і близькі залишали рідний край, О. Бачинська, вже літня жінка, вирішила залишитися в рідному Стрию, щоб спочити там, де ціле життя працювала. Це рішення і усвідомлення гіркої долі наприкінці життя її пригнічувало так, що, прощаючись з друзями, вона не могла вимовити і слова
6	Чим характеризувалися останні роки життя О. Бачинської	О. Бачинська залишилася доживати віку в улюбленому Стрию, постійно відчуваючи вороже ставлення до себе більшовицької влади. Мізерна пенсія не давала змоги їй зводити кінці з кінцями. Мучили хвороби, душевна депресія. 24 липня 1951 р. О.Бачинська пішла з життя. Її скромно поховали на стрийському цвинтарі у родинному гробівці біля чоловіка. Та пам'ять про славу українку безсмертна

Незадовго до її початку у 1939 р. на 64-му році життя «вона покинула пост директора та головного книговода «Маслосоюзу» і вийшла на пенсію». Наступні роки О. Бачинська прожила у переживаннях, неспокою і тривогах, адже на територію Західної України у вересні 1939 р. прийшла радянська влада, яка все, що було створено, особливо кооперативні структури, було перетворено на «пекельну руїну». Прихід у 1941 р. німецьких властей не виправдав надій О. Бачинської на кращі умови життя. Більше того, вони викинули її із рідної домівки і все, що її прикрашало (ікони, картини, різьблені речі, вишивки, писанки, багата бібліотека) безслідно зникло назавжди.

Після закінчення Другої світової війни О. Бачинська не виявила наміру, як багато її знайомих і близьких людей, що в минулому разом трудилися на кооперативній ниві, емігрувати за кордон, а залишилася у рідному Стрию. Як їй жилося у цей період? Відповімо словами дослідників її життя та діяльності, які стверджують, що вона постійно відчувала «вороже ставлення до себе більшовицької влади. Мізерна пенсія не давала змоги їй зводити кінці з кінцями. Мучили хвороби, душевна депресія. 24 липня 1951 р. О. Бачинська пішла з життя. Її скромно поховали на стрийському цвинтарі у родинному гробівці біля чоловіка»[4, с. 238]. Ось так закінчилось життя цієї знаної людини, яка доклала чималих зусиль для розвитку кооперативного руху і так її принизливо оцінила радянська влада, будуючи псевдокооперативні структури на примусовості, насиллі і під диктат органів влади.

На основі проведеного дослідження життя та діяльності відомого кооператора кінця XIX і першої половини XX століть О. Бачинської можна констатувати про те, що вона доклала чимало зусиль для

формування та розвитку різних кооперативних структур. Найбільш повно проявилися її організаторські та фахові здібності у формуванні молочарської кооперації, як її наслідок, заснування відомої кооперативної структури «Маслосоюз», в якій вона працювала на керівних посадах. Крім того, варто сказати про працю О. Бачинської в таких товариствах, як: Стрийський окружний союз кооператив, «Українбанк», «Просвіта», «Воля», «Пласт» та інші. І скрізь, де б не працювала «вона була дуже відверта і справедлива, не любила внутрішніх інтриг, завжди намагалася збагнути суть кожної справи і знайти оптимальне ділове розв'язання її» [4, с. 236]. Саме таких рис, на жаль, бракує переважній більшості нашим сучасним реформаторам і саме це гальмує здійснення реформ, важливою складовою яких є відновлення кооперативних засад у різних сферах суспільних відносин саме на ці складові слід звернути увагу дослідникам в умовах сьогодення з врахуванням сучасних умов стану розвитку кооперації. І на останок, діяльність О. Бачинської на кооперативній ниві може бути еталоном для здійснення перетворюючих процесів як у сучасних умовах реформування національного господарства, та і на перспективу його розвитку. При цьому слід взяти до уваги, що будь-яке суспільне явище сучасного типу відтворюється ознаками минулого і є фундаментом для його розвитку у майбутньому. Така діалектика розвитку характерна і для кооперації значний вклад для ефективного її розвитку вклала О. Бачинська, діяльність якої необхідно досліджувати і надалі.

Бібліографічний список

1. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / І. Витанович. – Нью-Йорк, 1964. – 624 с.
2. Качор А. Ольга Бачинська : (Нарис її життя та громадсько-кооперативної праці) [Текст] / А. Качор. – Вінніпег : [б.в.], 1954. – 31 с.
3. Краєзнавчий вісник. Спецвипуск стрийського музею «Верховина», 1995. – Червень.
4. Матейко Р. Ольга Бачинська (1875-1951) / Р. Матейко, Н. Скакун // Українські кооператори. Історичні нариси. Книга 1. – Львів: Вид-во «Укоопосвіта» – Львівської комерційної академії, 1999. – С. 234-238.
5. Павликовський Ю. Свято серця і духа... Промова голови Надзірної Ради К. М. С. на академії в честь Ольги Бачинської з нагоди 40-ліття її праці – 14.02.1937 р. / Ю. Павликовський // Кооперативне молочарство. – 1937. – Ч. 3.
6. Поклін громадянці. Сорокалітній ювілей громадської і кооперативної праці п. О.Бачинської в Стрию // Жіноча доля. – 1937. – Ч. 4.
7. Савчин О. Перша жінка Стрийщини / О. Савчин // Бойки. – 1994. – Ч. 2.
8. Савчин Р. Стрийська берегиня / Р. Савчин // Гомін волі. – Стрий, 1995. – 5 червня.
9. Стрийщина. Історико-мемуарний збірник. – Нью-Йорк, 1990. – Том 2. – 604 с.

Шульський М.Г. ОЛЬГА БАЧИНСЬКА – ВІДОМА ЖІНКА-КООПЕРАТОР ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проведено дослідження життя і діяльності Ольги Бачинської – відомої кооперативної діячки кінця ХІХ і середини ХХ століть, на жаль, малознаної людини сьогодні. В процесах вивчення основна увага сконцентрована на участі О. Бачинської у різних кооперативних структурах, виділено ті специфічні риси її характеру, які дозволяли добиватися певних успіхів у праці та заслуговувати авторитет серед працюючих.

Ключові слова: Ольга Бачинська, жінка-кооператор, кооперація, «Маслосоюз», кооперативи, кооперативні структури, місто Стрий, кооперативний рух.

Shulskyi M.G. OLGA BACHYNSKA – A FAMOUS WOMAN KOOPERATOR OF THE TWENTIETH CENTURY

The article deals with the search of the life and the activity of Olga Bachynska - known cooperative activist – the end of the nineteenth and mid-twentieth century, unfortunately, little known woman today. In the process of learning the main attention is concentrated on Bachynska participation in various cooperative structures, it was selected those specific features of her character, which allowed to achieve some success in work and earn credibility among employees.

Key words: Bachynska Olga, a woman cooperator, cooperation, «Maslosojuz» cooperatives, cooperative structures, Stryj, the cooperative movement.

Шульський Н.Г. ОЛЬГА БАЧИНСКАЯ - ИЗВЕСТНАЯ ЖЕНЩИНА-КООПЕРАТОР ХХ ВЕКА

В статье проведено исследование жизни и деятельности Ольги Бачинской - известной кооперативной деятеля конца ХІХ и середины ХХ столетия, к сожалению, малоизвестной человека сегодня. В процессах изучения основное внимание сконцентрировано на участии О. Бачинской в различных кооперативных структурах, выделено те специфические черты его характера, которые позволяли добиваться определенных успехов в труде и заслуживать авторитет среди работающих.

Ключевые слова: Ольга Бачинская, женщина-кооператор, кооперація, «Маслосоюз», кооперативы, кооперативные структуры, город Стрий, кооперативное движение.